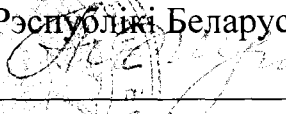

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАТВЕРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

А. І. Жук

02. 11. 2011

Рэгістрацыйны № ТД - Д. 185 /тып.

Гісторыя філасофскай думкі Беларусі

Тыпавая вучэбная праграма

для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці

1- 21 02 01 Філасофія

УЗГОДНЕНА

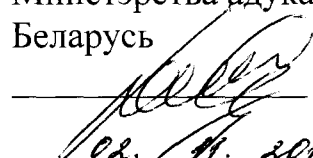
Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай
адукацыі

У. Л. Ключня

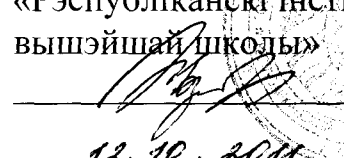
01. 03. 2011.

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай і
сярэдняй спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі Рэспублікі
Беларусь

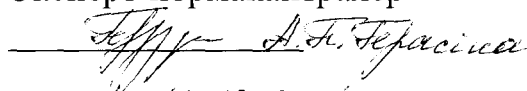

Ю. І. Міксюк

Прарэктар па вучэбнай і выхаваўчай
работе Дзяржаўнай установы адукацыі
«Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

В. І. Шупляк

12. 10. 2011

Эксперт-нормакантралёр

А. Ф. Тэрасіна

12. 10. 2011

Мінск 2011

Ігар Міхайлавіч Бабкоў
дзяржаўны Беларусі

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Ігар Міхайлавіч Бабкоў – дацэнт кафедры філасофіі культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філасофскіх навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра філасофіі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

В.Б. Евароўскі, старэйшы навуковы супрацоўнік дзяржаўнай навуковай установы «Інстытут філасофіі нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі», кандыдат філасофскіх навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА СЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай філасофіі культуры факультэта філасофіі і сацыяльных навук Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 3 ад 22.10.2010);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 1 ад 03.11.2010);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарным спецыяльнасцям вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
(пратакол № 6 ад 04.11.2010).

Адказы за рэдакцыю: І. М. Бабкоў

Адказы за выпуск: І. М. Бабкоў

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па дысцыпліне «Гісторыя філасофскай думкі Беларусі» распрацавана на аснове адукацыйнага стандарта і тыпавога вучэбнага плана па спецыяльнасці 1-21 02 01 «Філасофія».

Прапанаваная дысцыпліна, акрамя выбарачнага агляду філасофскай традыцыі ў Беларусі, імкнецца праблематызаваць саму беларускую думку, якая выступае як транскультурная і полілінгвістычная, як традыцыя памежжа. У межах дадзенага курсу засяроджваецца ўвага на пэўных метадалагічных пытаннях гісторыка-філасофскага дыскурсу, на пашырэнні поля аб'ектнасці праз тэму “аўтар – твор – філасофская сістэма”.

Акрамя традыцыйнага гісторыка-філасофскага аналізу выкарыстоўваецца метадалагічны апарат інтэлектуальнай гісторыі, гісторыі ідэй, культурнай тэорыі, посткаланіяльных даследаванняў і інш.

У дадзеным курсе прадугледжваецца актыўнае выкарыстанне ведаў, ужо атрыманых у іншых гісторыка-філасофскіх курсах, такіх як «Філасофская антрапалогія», «Сацыяльная філасофія», «Метафізіка і анталогія», «Тэорыя пазнання і філасофія навукі», «Этыка», «Эстэтыка», а таксама з дысцыплінамі вузаўскага кампанента «Рэлігіязнаўства», «Культуралогія».

Мэта курса:

- Выпрацоўка навыкаў самастойнага пошуку, выбару, аналізу асноўных тэкстаў філасофскай думкі Беларусі і іх сучаснай інтэрпрэтацыі.

Задачы курса:

- выявіць сацыяльныя і культурныя перадумовы фарміравання беларускай філасофскай традыцыі, яе ўзаемасувязь з заходнееўрапейскай і сусветнай традыцыяй;
- прааналізаваць асноўныя этапы і накірункі філасофскай думкі Беларусі ў іх паслядоўнасці, узаемадзеянні і ўзаемаўплывах;
- прадставіць найбольш істотныя тэксты, у якіх выяўляецца філасофская традыцыя Беларусі;
- выявіць ступень актуальнасці філасофскай спадчыны Беларусі ў кантэксце сучаснай культуры;
- сфарміраваць у студэнтаў навыкі кампаратыўнага аналізу і сучаснага прачытання філасофскіх тэкстаў.

У выніку вывучэння курса студэнты ***павінны ведаць:***

- асноўныя накірункі і школы філасофскай думкі Беларусі;
- асноўныя ідэі ключавых персаналій мысляроў Беларусі;
- спецыфіку і галоўныя спосабы вырашэння праблем, што фармуляваліся ў межах філасофскай традыцыі Беларусі.

У выніку вывучэння курса студэнты ***павінны ўмець:***

- вызначаць і аналізаваць лакальныя і рэгіянальныя кантэксты фарміравання канкрэтных філасофскіх накірункаў;
- экспліцыраваць значэнне і змест асноўных канцэптаў прадстаўнікоў філасофскай думкі Беларусі;
- выяўляць значэнне асноўных ідэй філасофскай думкі Беларусі ў

кантэксце сучасных філасофскіх, культуралагічных і сацыяльна-палітычных канцэпцый;

- звязваць лакальныя тэндэнцыі ў развіцці філасофскай думкі Беларусі з еўрапейскім кантэкстам і інтэлектуальнай традыцыяй рэгіёна (Літва, Польшча, Украіна).

На вывучэнне дадзенай дысцыпліны ў адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам адводзіцца 166 гадзін, з іх 68 гадзін – аудыторныя, якія прыкладна размяркоўваюцца па наступным відам вучэбных заняткаў: 34 гадзіны – лекцыі, 34 гадзіны – семінары.

Метады (тэхналогіі) навучання. У ліку найбольш эфектыўных метадаў і тэхналогій навучання студэнтаў у рамках дадзенай дысцыпліны варта вылучыць:

- дыялогавыя тэхналогіі (напрыклад, дыскусіі, прэс-канферэнцыі);
- трэнінгавыя тэхналогіі (напрыклад, тэсты);
- тэхналогія блокава-модульнага навучання;
- тэхналогіі інфармацыйна-кампутарнага навучання.

Для кіравання навучальным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавую сістэму адзнакі ведаў, уменняў і навыкаў студэнтаў.

У практыку правядзення семінарскіх заняткаў рэкамендуецца ўкараняць метадыкі актыўнага навучання (напрыклад, працу ў малых групах, "мазгавы штурм", дыскусіі і інш.) з мэтай фарміравання сучасных сацыяльна-асабістых і сацыяльна-прафесійных кампетэнцый студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў.

Рэкамендацыі па арганізацыі самастойнай працы студэнтаў.

Кантраляваная самастойная праца студэнтаў у рамках вывучаемай дысцыпліны прадугледжвае выкананне самастойных прац, напісанне эсэ, азнаямленне з першакрыніцамі і падрыхтоўку дакладаў, выкананне індывідуальных і групавых творчых заданняў (прэзентацый).

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва тэмы	Лекцыі	Семінары	Усяго
1.	Уводзіны: беларуская думка і яе генеалогія	2	2	4
2.	Элементы філасофскай культуры ў беларускім сярэднявеччы (X-XV стст.)	2	2	4
3.	Эпоха Адраджэння ў Вялікім Княстве Літоўскім	2	4	6
4.	Рэфармацыя ў Вялікім Княстве Літоўскім	4	4	
5.	Прававое і палітычнае мысленне ў ВКЛ	2	2	
6.	Пачатак прафесійнай філасофіі: Віленская школа	4	4	
7.	Віленская школа: эклектычная філасофія (філасофія resentiorum)	4	6	
8.	Асветніцтва ў Рэчы Паспалітай	4	2	
9.	Постасветніцкае мысленне: рамантызм, народніцтва, пазітывізм	4	2	
10.	Беларускае адраджэнне і яго самарэфлексія	2	2	
11.	Беларуская савецкая філасофія	2	2	
12.	Сучасная сітуацыя ў філасофіі Беларусі	2	2	
	Усяго:	34	34	68

3. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Тэма 1. Уводзіны: беларуская думка і яе генеалогія

Гісторыя філасофіі ў Беларусі, інтэлектуальная і культурная гісторыя, гісторыя ідэй. Гісторыя беларускай думкі: прадмет даследавання, лакальная традыцыя мыслення, праект “беларускай філасофіі”.

Традыцыя думкі ў прасторы і часе: агульная характарыстыка. Адкрытыя межы. Полілінгвізм і транскультурнасць. Разрывы ў традыцыі. Уплывы і залежнасці. Канструяванне канону.

Пераемнасці і размежаванні. Канфлікт інтэрпрэтацый.

Перыядызацыя філасофскай думкі Беларусі. Мінулае як культурнае ўтварэнне: храналогія, марфалогія, генеалогія думкі.

Гісторыка-культурныя эпохі. Тыпы філасофскай культуры. Асобы і тэксты.

Даследаванні і інтэрпрэтацыі. *Пётр Хмялёўскі* “Лібералізм і абскурантызм на Літве і Русі”. *Вацлаў Ластоўскі* “Гісторыя крыўскай кнігі”. *Аляксандр Цвікевіч* “Западно-руссизм”. Віленская міжваенная школа даследаванняў (*У. Татаркевіч, С. Пігонь* і інш.). Польская (Варшаўская) школа гісторыі ідэй. Літоўскія гісторыка-філасофскія даследаванні. Беларуская гісторыка-філасофская школа і яе набыткі.

Метадалогіі даследчых стратэгій. Гісторыка-архіўныя даследаванні. Герменеўтыка традыцыі. Дэканструкцыя. Археалогія “калектыўных сістэм думкі”. Генеалогія мыслення.

Тэма 2. Элементы філасофскай культуры ў беларускім сярэднявеччы (X-XV стст.)

Агульная характарыстыка эпохі: паміж Поўначчу і Поўднем. Нарманы (варагі) і Візантыя. Грэцкая вера і традыцыйная культура. “Славянская” мова і “руская” гісторыя. Момант пачатку: Крыўе, Русь, Літва. Хрысціянская цывілізацыя.

Тып філасофскай культуры: позневізантыйскі канон (І. Дамаскін) і балгарскае пасрэдніцтва. Культура цытат. Ідэал філасофіі як «мудрасці без сілагізмаў».

X-XIII стст. Перакладная літаратура: “Ізборнікі Святаслава”, “Шасціднеў”, “Фізіолаг”. Палемікі: *мітрапаліт Іларыён* “Слова пра закон боскую і ласку”, *Клімент Смаляціч* “Пасланне Фаме прасвітэру...”. Царкоўнае красамоўства, казанні: *Кірыла Тураўскі*: «Прытча пра сляпога і кульгавага». Агіяграфія: *Ефрасіння Полацкая, Аўрамій Смаленскі*, “Слова пра манаха Марціна”. Летапісанне: “Аповесць мінулых гадоў”, Галіцка-валынскі летапіс, Кіева-пячорскі патэрык. “Слова аб паходзе Ігаравым” як помнік эпохі.

XIV-XV стст. *Рыгор Цамблак*. Беларуская-літоўскія летапісы. Перакладная літаратура: “Аповесць пра трох каралёў”, “Аповесць пра Трою”, “Александрыя”. “Кіеўскі рэнесанс” XV стагоддзя. “Арыстоцэлева брама”. “Логіка Авіасафа”.

Тэма 3. Эпоха Адраджэння ў Вялікім Княстве Літоўскім

Агульная характарыстыка эпохі. Гурткі гуманістаў і адкрыццё антычнасці. Новалацінская літаратура. Антычны ідэал філасофіі і “эпікурэйства” XVI-XVII стст.

Францішак Скарына (каля 1490 – пасля 1551): паміж Адраджэннем і Рэфармацыяй. Тып асобы. “Біблія руска”. Прадмовы і пасляслоўі Скарыны. Біблейская экзэгетыка.

Тэма 4. Рэфармацыя ў Вялікім Княстве Літоўскім

Агульная характарыстыка рэфармацыйнага руху. Лютэране, кальвіністы, антытрынітарыі. Рэфармацыйныя элементы ў праваслаўі. *Sola fide* і *Sola scriptura*. Індывідуалізм, рацыяналізм, ірацыяналізм, сацыяльны крытыцызм.

Сымон Будны (каля 1530 – 1593): “Катэхізіс”, “Аб асноўных артыкулах хрысціянскай веры”, “Аб свецкай уладзе”.

Тэма 5. Прававое і палітычнае мысленне ў ВКЛ

Анджэй Фрыч Маджэўскі (1505–1572) і традыцыя “направы Рэчы Паспалітай”. Пратэстанцкія карані палітыка-прававога мыслення. “Сармацкая цывілізацыя” і яе крытыкі. “Боскае” і “натуральнае” права. Ідэя свабоды і ідэя рэспублікі.

Андрэй Волан (1530–1610). Ідэя свабоды і ідэя справядлівасці. Справядлівасць дыстрыбутыўная і камутатыўная. “Аб гаспадары і яго асабістых дабрачыннасцях”, “Аб палітычнай альбо грамадзянскай свабодзе”.

Аарон Алізароўскі (1610–1659). Натуральнае права і формы чалавечых супольнасцяў. Палітычная, філасофская і прававая свабоды. “Аб палітычнай супольнасці людзей”.

Тэма 6. Пачатак прафесійнай філасофіі: Віленская школа

Позняя схаластыка: агульная перыядызацыя і характарыстыка. Тып мыслення і структура курсаў філасофіі. Філасофія тэарэтычная (рацыянальная, натуральная і транснатуральная) і практычная (манастыка, эканоміка, палітыка).

Мацей Казімір Сарбеўскі (1595–1640). Курсы па паэтыцы і рыторыцы. Мімезіс і “аўтаномнасць творчага акта”. “Багі язычнікаў”.

Лука Залускі (1604–1676). Арыентацыя на “практычную філасофію”. “Агульная філасофія”.

Сігізмунд Лаўксмін (1596–1670): “Практычнае красамоўства”, “Сутнасць дыялектыкі”.

Альберт Каяловіч (1609–1677) і палеміка з эксперыментальным прыродазнаўствам. “Зрок, што удакладнены розумам”.

Тэадор Білевіч (сяр. XVII – пачатак XVIII) “Філасофія рацыянальная, натуральная і маральная”.

Тэма 7. Віленская школа: эклектычная філасофія (філасофія *resentiorum*)

Эксперыментальнае прыродазнаўства і трансфармацыі “другой схаластыкі”.

Антоні Скарульскі (1715–1780) і мадэрнізацыя арыстацэлізму. Эмансіпацыя філасофіі ў сістэме схаластычных ведаў. “Каментары па філасофіі альбо логіцы...”.

Станіслаў Шадурскі (1726–1786) філасофія “розуму і адчуванняў”. Інкарпарацыя картэзіанства. “Філасофскія палажэнні з агульнай фізікі”.

Бенедыкт Дабшэвіч (1722–1794) і канчатковая перамога “філасофіі новых”. Гнэсалагізацыя логікі. “Погляды новых філосафаў”.

Тэма 8. Асветніцтва ў Рэчы Паспалітай

Перыядызацыя і катэгорыі мыслення. Асветніцтва і мадэрнасць. Трансфармацыі ідэі філасофіі. Віленская школа: фізіякратызм (**Еранім Страйноўскі** (1752–1816), **Іахім Храптовіч** (1729–1812)).

Казімір Нарбут (1738–1807). Канчатковы разрыў са схаластыкай. Логіка як тэорыя пазнання. Псіхалагізацыя і антрапалізацыя логікі. “Логіка, альбо навука аб роздуме і развазе”, “Выбраныя развагі з філасофіі”.

Ян Снядэцкі (1756–1830). Рэдэфініцыя філасофіі. Палеміка з І. Кантам і нямецкай школай. Дэуніверсалізацыя розуму. Розум і “неразумнае”. Элементы фенаменалогіі. “Пра філасофію”, “Філасофія чалавечага розуму”.

Анёл Доўгірд (1776–1835). Крытычны рэалізм. Палеміка (разыходжанні) з І. Кантам. Псіхалагізацыя логікі. “Логіка тэарэтычная і практычная”, “Даклад, маючы за мэту давесці рэчаіснасць чалавечага пазнання”.

Тэма 9. Постасветніцкае мысленне: рамантызм, народніцтва, пазітывізм

Агульная характарыстыка часу. Катэгорыі мыслення: асоба, народ, гісторыя.

Ёзэф Галухоўскі (1797–1858) “Філасофія ў жыцці цэлых народаў і асобнага чалавека”.

Фларыян Бохвіц (1799–1856) і элементы рэлігійнага персаналізму.

Адам Міцкевіч (1798–1855), **Анджэй Тавяньскі** (1799–1878). Гісторыясофія, месіянізм, містыцызм.

Дыскурс этнаграфіі (**Зарыян Даленга-Хадакоўскі** (1784–1825), **Ян Чачот** (1796–1847) і інш.). Народ як аб’ект даследаванняў і як (патэнцыйны) суб’ект гісторыі.

Ідэалогія народніцтва. Сацыяльнае мысленне і “праекты вызвалення”. Феномен “абуджальнікаў”. Генеалогія беларускай ідэі (ад Кастуса Каліноўскага (1838–1864) да Францішка Багушэвіча (1840–1900)).

Тэма 10. Беларускае адраджэнне і яго самарэфлексія

Сацыякультурныя ўмовы і фактары фарміравання беларускага нацыянальнага руху. Міф паходжання і фарміраванне канону. Прыналежнасць да “заходняй цывілізацыі”. Этнічнае і сацыяльнае.

Максім Багдановіч (1891–1917) “Белорусское возрождение”.

Ігнат Канчэўскі (Абдзіраловіч) (1896–1923) “Адвечным шляхам”. Беларусь як “мяжа між Захадам і Усходам”. Ідэя недалучэння. Беларускі дух і філасофія творчасці. «Ліючаяся форма» і новыя сацыяльныя практыкі.

Уладзімір Самойла (Суліма) (1878–1941). Запозненае “фіхтэанства” і “крытычны аптымізм”. “Гэтым пераможам”.

Аляксандр Цвікевіч (1898–1937) і беларускае посткаланіяльнае мысленне. Аналіз тэорыі і практыкі “русіфікацыі” XIX ст. Палеміка з “еўразійцамі”. “Западно-руссизм...”.

Тэма 11. Беларуская савецкая філасофія

Савецкая цывілізацыя як перыферыяльная мадэрнасць. Фарміраванне і развіццё савецкай філасофіі: паміж парадыгмай “крытыкі” і ідэалам “навукі”. Статус філасофіі ў познесавецкія часы: структура “філасофскіх навук”. Беларуская савецкая філасофія: школы і накірункі.

У. М. Іваноўскі, М. М. Нікольскі, Б. Э. Быхоўскі. Філасофскія даследаванні ў пасляваеннай Беларусі.

Гісторыка-філасофская школа: (**А. С. Майхровіч, У. М. Конан, Э. К. Дарашэвіч** і інш.). Школа філасофіі навукі (**В. С. Сцёпін** і інш.). Фенаменалагічна-герменеўтычная арыентацыя (**А. А. Міхайлаў** і інш.).

Тэма 12. Сучасная сітуацыя ў філасофіі Беларусі

Беларускае мысленне і постсавецкая філасофія: апазнаванне, сутыкненне, дыялог. Тэндэнцыі і накірункі: традыцыяналізм, постмадэрнізм, посткаланіяльная думка.

Выданні, прафесійныя і навучальныя цэнтры, накірункі даследаванняў.

4. ИНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная:

- Абушенко, В. Философия Беларуси // Новейший философский словарь. Мн., 1998.
- Дорошевич, Э.К., Конон, В.М. Очерк истории эстетической мысли Белоруссии М., 1972. – 180с.
- Идеи гуманизма в общественно-политической и философской мысли Белоруссии (дооктябрьский период) Мн., 1977. – 340с.
- Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. Мн., 1962. – 350с.
- Козел, А.А. Философская мысль Беларуси. Мн., 2004. – 270с.
- Майхрович, А.С. Становление нравственного самосознания. Из истории духовной культуры Беларуси. Мн., 1997. – 247с.
- Очерки истории философской и социологической мысли Белоруссии (до 1917 года) Мн., 1973. – 450с.
- Шалькевіч, В.Ф. Гісторыя палітычнай і прававой думкі Беларусі. Мн., 1999. – 270с.

Дадатковая:

- Бабкоў, І.М. Філасофія Яна Снядэцкага. Мн., 2002. – 310с.
- Бирало, А. А. Философская и общественная мысль в Белоруссии и Литве в конце XVII – середине XVIII века. Мн., 1971. – 410с.
- Горский, В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси. Киев, 1988. – 450с.
- Дорошевич, Э.К. Философия эпохи Просвещения в Белоруссии. Мн., 1971. – 270с.
- Дорошевич, Э.К. Аниол Довгирд – мыслитель эпохи Просвещения. Мн., 1967. – 250с.
- Дубровский, В.В. Казимир Нарбут. Мн., 1979. – 270с.
- Еворовский, В.Б. Философская мысль Киевской Руси XI-XIII вв. Тенденции становления. Мн., 1996. – 250с.
- Конон, В.М. От Ренессанса к классицизму: Становление эстетической мысли Белоруссии в XVI-XVII вв. Мн., 1977. – 240с.
- Лушчыцкі, І.Н. Нарысы па гісторыі грамадска-палітычнай і філасофскай думкі ў Беларусі ў другой палове XIX веку. Мн., 1958. – 410с.
- Мохнач, Н.Н. Идеиная борьба в Белоруссии в 30 – 40-е годы XIX в. Мн., 1971. – 215с.
- Мохнач, Н.Н. От Просвещения к революционному демократизму: Общественно-политическая и философская мысль Белоруссии конца 10-х начала 50-х годов XIX века. Мн., 1978. – 310с.
- Падокшын, С.А. Філасофія эпохі Адраджэння ў Беларусі. Мн., 1989. 215с.

- Падокшын, С.А., Сокал, С. Ф. Палітычная і прававая думка Беларусі XVI - XVIII ст. Мн., 2000. – 310с.
- Цукерман, А.Я. Философская мысль в Белоруссии середины XVIII века. Мн., 1980. – 280с.

Хрэстаматыі, энцыклапедыі:

- Анталогія сучаснага беларускага мыслення. СПб., 2003. – 520с.
- Асветнікі зямлі Беларускай: X – пачатак XX стагоддзя. Энцыклапедычны даведнік. Мн., 2006. – 491с.
- Памятники философской и общественно-политической мысли Белоруссии XVII-первой половины XVIII века. Мн., 1991. – 319с.
- Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X-XIX стагоддзі. Энцыклапедычны даведнік. Мн., 1995. – 480с.